

Marek Mariusz Tytko

"Hermeneutica Sacra", Zorâna Lanovik, Ternopîl' 2006 : [recenzja]

Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture
and Education 1/3, 141-148

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)
e-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

[Rev.:] Zorâna Lanovik, *Hermeneutica Sacra*, Redakcijno-Vydavničij Viddil TNPŪ, Ternopil' 2006, 586, [2], s.

Monografia literaturoznawczo-bibliistyczna pt. *Hermeneutica Sacra*, której autorką jest Zorâna Lanovik, ukraińska profesorka literaturoznawstwa z Uniwersytetu w Tarnopolu, jest przykładem niezwykle rzetelnego opracowania zagadnienia sakrologicznego. Uczona z Ukrainy, zajmując się m.in. literaturą rosyjską i ukraińską teorią literatury, komparatystyką (studiami komparatystycznymi), bibliistyką, wypracowała własne ujęcie sakrologii i sakrologicznej hermeneutyki, zwłaszcza w zakresie motywów biblijnych w literaturze. Bardzo obszerna (licząca 586 stron) książka pisana w języku ukraińskim stanowi niezwykle ważne dzieło w zakresie sakrologii literatury i hermeneutyki literatury biblijnej (interpretacji Biblii). Monografia składa się ze wstępu (*Vstup*, s.6-13) oraz trzech rozdziałów zasadniczych, podzielonych z kolei na liczne podrozdziały.

W rozdziale pierwszym pt. *Bibliâ i literatura: specyfika hudožn'oï prirodi biblijnih tekstiv âk osnova biblijnoï germeneytiki* [tj. *Biblia i literatura: specyfika artystycznej natury tekstów biblijnych jako podstawa hermeneutyki biblijnej*] (s.14-57) autorka analizuje m.in. następujące kwestie: 1) Biblia i literatura piękna (literatura artystyczna) w kontekście problemu interpretacji tekstu (s.14-19), 2) historia świata (*Weltgeschichte*) oraz historia święta (*Heilsgeschichte*) w relacji do problemów historyzmu i mitologizmu w Biblii (s.19-37), 3) językowe koncepty Biblii (s. 38-43), 4) poetyka i retoryka (artystyczna natura tekstów biblijnych, s.43-50), 5) polisemantyczność i dialogiczna mnogość Biblii (s.50-57).

W rozdziale drugim pt. *Geneza biblijnoï germeneytiki: literaturoznawčij aspekt* [tj. *Geneza hermeneutyki biblijnej: aspekt literaturoznawczy*] (s.58-280) autorka poruszyła następujące zagadnienia dotyczące dziejów hermeneutyki biblijnej (historiografia teorii interpretacji Biblii): 1) intertekstualność i alegoryzm jako dominanty dawnej żydowskiej hermeneutyki tekstów sakralnych (s.58-74), 2) zasady literackiej inter-

pretacji Starego Testamentu we wczesnej apologetyce (s. 75-79), 3) rozwój alegorycznej i literalno-historycznej metody interpretacji Biblii w patrystycznej egzegezyce (s.79-93), 4) koncepcja tekstowej interpretacji w średniowiecznej scholastyce (s.93-107), 5) filologiczny zwrot okresu humanizmu i renesansowa hermeneutyka (s.108-111), 6) transformacja biblijnej hermeneutyki w epoce reformacji (s.112-128), 7) indukcyjne podstawy antycznych tekstów w naukowym paradygmacie modernizmu, nowożytności (s.128-153), w tym – takie problemy, jak: a) biblijny racjonalizm (s.128-130), b) krytyka historyczno-literacka (s.131-140), c) interpretacja gramatyczna (s.140-144), d) podejście filozoficzno-kulturologiczne [filozoficzno-kulturoznawcze] (s.145-150), d) biblijny irracjonalizm (s.150-153), nadto 8) interpretacyjny model najnowszej hermeneutyki biblijnej (s.154-270), w tym – kwestie takie, jak: a) liberalna szkoła hermeneutyki (s.154-180), b) mitologiczna szkoła hermeneutyki (s.180-184), c) biblijny egzystencjalizm (s.184-193), d) najnowsza hermeneutyka fenomenologiczna (s.194-218), e) niehermeneutyczny model analizy tekstów biblijnych (s.218-234), f) powroty do założeń „hermeneutyki czystej” (s.235-270), 9) nieświeckie szkoły bibliistyki (s.270-280).

W rozdziale trzecim pt. *Metodologična sistema analize biblijnih tekstiv* [tj. *Metodologiczny system analizy tekstów biblijnych*] (s. 281-541), autorka przedstawiła następujące kwestie: 1) podstawy zewnątrztekstualny (pozatekstowy, zewnątrztekstualnościowy) kontekst Biblii jako interpretacyjny paradygmat metody historyczno-krytycznej (krytycznohistorycznej) w hermeneutyce (s.281-331), w tym zagadnienia takie, jak: a) paradygmat historyczny (s.283-305), b) paradygmat kulturologiczny (kulturoznawczy, s.305-321), c) paradygmat geograficzny (s.321-331), nadto 2) paradygmat rodzajowy (gatunkowy, genologiczny) i krytycznoliteracka metoda interpretacji (s.332-387), w tym kwestie takie, jak: a) specyfika epiki (prozy) i rodzajów (gatunków) prozatorskich w Starym Testamencie (s.335-342), b) starożydowska poezja i literatura mądrościowa (s.342-358), c) opowiadania prorockie: czynniki rodzajotwórcze (gatunkotwórcze, genologiczne) i artystyczno-obrazowe osobliwości (s.358-371), d) Ewangelia jako podstawa rodzajów (gatunków) Nowego Testamentu (s.371-381), e) literaturoznawcza (literacka) analiza nowotestamentowych listów (s.381-387), f) rodzajowa (gatunkowa) natura literatury apokaliptycznej: specyfika artystycznej organizacji tekstu (s.388-396), nadto 3) paradygmat autorski i psychologiczna metoda interpretacji (s.396-417), 4) paradygmat językowy i gramatyczna metoda interpretacji (s.417-439), 5) kontekstualne oraz intertekstualne zasady analizy hermeneutycznej (s.439-465), 6) metatekstualne para-

dygmaty Biblii oraz zasady ich interpretacji (s.465-541), w tym – problemy takie jak: a) paradygmat archetypiczny (s.465-481), b) paradygmat symboliczny (s.481-505), c) paradygmat alegoryczny (s.505-519), d) paradygmat typologiczny (s.519-541). Autorka przedstawiła osobno wnioski z analizy (*Visnovki*, s.542-562), zamieściła obszerną bibliografię (*Literatura* s.563-586).

Książka nie posiada indeksu nazwisk, indeksu geograficznego, ich obecność niewątpliwie ułatwiałaby wyszukiwanie informacji osobowych lub geograficznych. Książka nie posiada przypisów dolnych lub końcowych, ale wewnątrztekstowe (głównie odnoszące się do perykop biblijnych). Książka nie ma także streszczenia (summary) w języku angielskim, co niewątpliwie ułatwiłoby zapoznanie się z jej treścią czytelnikowi spoza Ukrainy, nieznającemu języka ukraińskiego. Książka w całości napisana została w języku ukraińskim.

Uważam, że rzeczą konieczną jest przetłumaczenie jej i wydanie w języku angielskim, aby koncepcja ukraińskiej szkoły sakrologicznej stała się dostępna dla czytelników innych narodów europejskich.

The title in English:

Hermeneutica Sacra [*Sacred Hermeneutics*]

Słowa-klucze:

literatura, teoria literatury, komparatystyka, hermeneutyka, sakrologiczna hermeneutyka, Biblia i literatura, sacrum, mistyka, literatura chrześcijańska, literatura europejska, sakrologia, ukraińska sakrologiczna szkoła badawcza,

Key words

literature, literary theory, comparative studies, hermeneutics, sacrological hermeneutics, the Bible and literature, sacred, mystique, Christian literature, European literature, sacrology, the Ukrainian research school of sacrology,

Bibliografia (First literature)

Bibliography (in Cyrillic alphabet):

Зоряна Лановик, *Hermeneutica sacra* [*Херменеутица Сацра*], Редакційно-Видавничий відділ ТНПУ [Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка], Тернопіль 2006, 586, [2] с.

Bibliography (transliterated from Cyrillic into Latin alphabet):

Zorâna Lanovik, *Hermeneutica sacra*, Redakcyjno-Vidavničij Viddil TNPU [Ternopil'skij Nacional'nij Pedagogičnij Universitet imeni Volodimira Gnatûka], Ternopil' 2006, 586, [2], s.

Bibliography translated into English:

Zorâna Lanovik, *Sacred Hermeneutics*, Editorial-Publishing Department of TNPU [the Ternopil Volodimir Hnatiuk National Pedagogical University], Ternople 2006, 586 [2] p.

Informacja o Autorze:

Marek Mariusz Tytko, M.A., Ph.D., doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki (Uniwersytet Jagielloński, 2007), dysertacja doktorska pt. *Stefana Szumana koncepcja wychowania przez sztukę*, dotycząca również wychowania przez literaturę piękną (Kraków 2006); absolwent trzech Wydziałów: 1) Filozoficzno-Historycznego, 2) Filologicznego i 3) Filozoficznego w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, historyk sztuki, pedagog, informacjolog, pracownik Uniwersytetu Jagiellońskiego (od 1991 r.), obecnie nauczyciel akademicki UJ, wcześniej pracownik naukowo-dydaktyczny Instytutu Filologii Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (1997-1998). Redaktor tematyczny w zakresie pedagogiki w dwóch polskich czasopismach naukowych, wydawanych w Krakowie – „Sowiniec. Półrocznik Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego” i „Wychowawca. Miesięcznik Katolickich Nauczycieli i Wychowawców”, redaktor naczelny „Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education”. Autor książek: *Spotkanie Innego* (Kraków 1997), *Znak Światła* (Kraków 1998), *Eschatologizm. Szkice z teorii i teologii sztuki* (Kraków 1998), *Koncerty metafizyczne* (Kraków 2000), *Setkáni s Jiným* [*Spotkanie Innego*], tłum. czes. Libor Martinek (Opava 2009), *Zustrič z Īnšim* [*Spotkanie Innego*], tłum. ukr. Oleksandr Gordon (L'viv 2013). Publiczny kontakt e-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl albo: marek.mariusz.tytko[at]gmail.com

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)
e-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

[Rev.:] Zorâna Lanovik, *Hermeneutica Sacra*, Redakcijno-Vydavničij Viddil TNPU, Ternopil' 2006, 586, [2], p.

A literary and biblicistic monograph entitled *Hermeneutica Sacra* written by Zorâna Lanovik, an Ukrainian professor of literature at the University of Ternopil, is a very good example of a sacrological scholarly study. Professor Lanovik deals with Russian and Ukrainian literature, theory of literature, comparative studies and the Bible. She has created her own concept of sacrology and sacrological hermeneutics, especially in the sphere of biblical motifs in literature. This extensive monograph (586 pages), written in Ukrainian, is a very important work concerned with the theme of the sacrology of literature and hermeneutics of biblical literature. The monograph consists of an introduction (pages 6-13) and three main chapters, divided into many small parts (subsections).

In the first chapter entitled *The Bible and literature: specificity of artistic nature of the biblical texts as the basis of biblical hermeneutics* (p. 14-57) the author deals with the following questions: 1) the Bible and artistic literature in the context of textual interpretation (p.14-19), 2) the history of the world (*Weltgeschichte*) and the holy history (*Heilsgeschichte*) in relation to the problems of historicism and mythologism (mythology in scholarly cognition) in the Bible (p.19-37), 3) lingual concepts in the Bible (p. 38-43), 4) poetics and rhetoric (artistic nature of the biblical texts, (p. 43-50)), polysemantics and dialogic multiplicity of the Bible (p.50-57)

The second chapter entitled *Genesis of the biblical hermeneutics: an aspect of literary studies* (p.58-280) presents the following issues concerning the history of biblical hermeneutics ('historiography' of the theory of the interpretation of the Bible): 1) intertextuality and allegorism as dominants of the ancient Jewish hermeneutics of sacred texts (p.58-74), 2) principles of literary interpretation of The Old Testament in the early apologetics (p.75-79), 3) development of allegorical and historical

and literary method of interpretation of the Bible in patristic exegetics (p.79-93), the conception of textual interpretation in scholasticism in the Middle Ages (p.93-107), 5) philological change in the period of humanism and renaissance hermeneutics (p.108-111), 6) transformation of biblical hermeneutics in the Reformation era (p.112-128), 7) inductive basis of ancient texts in scholarly paradigm of modernism (p.128-153), including such problems as: a) biblical rationalism (p.128-130), b) historical and literary criticism (p. 131-140), c) grammar interpretation (p.140-144), d) philosophy and cultural studies (p.145-150), d) biblical irrationalism (p.150-153) and, moreover, 8) interpretive model of the latest biblical hermeneutics (p.154-270), including issues such as: a) the liberal school of hermeneutics (p.154-180), b) the mythological school of hermeneutics (p.180-184), c) the biblical existentialism (p.184-193), d) the most recent phenomenological hermeneutics (p.194-218), e) extra-hermeneutical model of analysis of biblical texts (p.218-234), f) return to the assumptions of "pure hermeneutics" (p.235-270), 9) non-secular schools of Biblical Studies (p.270-280).

In the third chapter entitled *Methodological system of analysis of biblical texts* (p.281-541), the author presents the following questions: 1) the basis of 'extra-textual' context of the Bible as an interpretative paradigm of the historical and critical method in hermeneutics (p.281-331), including issues such as: a) the historical paradigm (p.283-305), b) paradigm of cultural studies (p.305-321), c) the geographical paradigm (p.321-331), moreover, 2) the generic paradigm and critical-literary method of interpretation (p.332-387), including issues such as: a) the specificity of the epic (prose) and types (species) of prose in the Old Testament (p.335 -342), b) ancient Jewish poetry and wisdom literature (p.342-358), c) the stories of the prophets: creating genological factors and artistic-figurative curiosities (p.358-371), d) Gospel as the basis of generic description of the New Testament (p.371-381), e) literary analysis of the letters of the New Testament (p.381-387), f) the generic nature of apocalyptic literature: the specificity of artistic organization of the text (p.388-396); besides 3) the author's paradigm and psychological method of interpretation (p.396-417), 4) the paradigm of language and grammatical method of interpretation (p.417-439), 5) contextual and intertextual principles of the hermeneutical analysis (p.439-465), 6) metatextual paradigms of the Bible and principles of their interpretation (p.465-541), including such problems as: a) the archetypal paradigm (p.465-481), b) the symbolical paradigm (p.481-505), c) the allegorical paradigm (p.505-519), d) the typological paradigm (p.519-541). The author presents the conclusions of the analysis separately (p.542-562),

and includes an extensive bibliography (i.e. the literature of the subject - p.563-586).

In my opinion, it would be useful to translate this book into English to make it possible for scholars from other European countries to become familiar with the conceptions of the Ukrainian sacrological school.

The title in English:

Hermeneutica Sacra [*Sacred Hermeneutics*]

Key words

literature, literary theory, comparative studies, hermeneutics, sacrological hermeneutics, the Bible and literature, sacred, mystique, Christian literature, European literature, sacrology, the Ukrainian research school of sacrology,

First literature

Bibliography (in Cyrillic alphabet):

Зоряна Лановик, *Hermeneutica sacra* [*Херменеутица Сацра*], Редакційно-Видавничий відділ ТНПУ [Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка], Тернопіль 2006, 586, [2] с.

Bibliography (transliterated from Cyrillic into Latin alphabet):

Zorâna Lanovik, *Hermeneutica sacra*, Redakcyjno-Vidavničij Viddil TNPU [Ternopil'skij Nacional'nij Pedagogičnij Unìversitet imeni Volodimira Gnatûka], Ternopil' 2006, 586, [2], s.

Bibliography translated into English:

Zorâna Lanovik, *Sacred Hermeneutics*, Ternopil' 2006, 469 [3] s. [the Editorial-Publishing Department of the Ternopil Volodimir Hnatiuk National Pedagogical University], Ternople 2006, 469 [3] p.

Information about the Author:

Marek Mariusz Tytko, M.A., Ph.D., Doctor of Humanities [pedagogy] (the Jagiellonian University, 2007), his doctoral dissertation: "*Stefana Szumana koncepcja wychowania przez sztukę*" [*Stephan Szuman's Concept of Education through Art*"],

concerning also education through literature (Kraków 2006); he graduated three Faculties: 1) Philosophical and Historical, 2) Philological and 3) Philosophical at the Jagiellonian University in Cracow. A historian of art, a pedagogue, a specialist of scholar information – at the Jagiellonian University (since 1991), now an academic teacher, earlier a scholar and a teacher in the Institute of Polish Philology in the Higher School of Pedagogy [now: The Pedagogical University] in Cracow (1997-1998). Subject editor [sub-editor] in pedagogy in two Polish scholarly periodicals edited in Cracow – *Sowiniec. Półrocznik Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego* [*The Sowiniec. A Half Yearly Periodical of the Center for Research and Documentation of the Polish Struggles for Independence*] and *Wychowawca. Miesięcznik Katolickich Nauczycieli i Wychowawców* [*The Tutor. Monthly of Catholic Teachers and Tutors*], editor-in-chief of *Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education*. The author of the books: *Spotkanie Innego* [*The Meeting with Other*] (Cracow 1997), *Znak Światła* [*The Sign of the Light*] (Cracow 1998), *Eschatologizm. Szkice z teorii i teologii sztuki* [*Eschatologism. Sketches of the Theory and Theology of Art*] (Cracow 1998), *Koncerty Metafizyczne* [*Metaphysical Concerts*] (Cracow 2000), *Setkání s Jiným* [*The Meeting with Other*], translated into Czech by Libor Martinek (Opava 2009), *Zuстріč z Іншим* [*The Meeting with Other*], translated into Ukrainian by Oleksandr Gordon (L'viv 2013). Public e-mail contact: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl or: marek.mariusz.tytko[at]gmail.com